

आयमुलक वर्णशंकर (हेम्पसायर x स्थानीय) वंगुर पालन प्रविधि

परिचय :

नेपालमा परापूर्वकाल देखि वंगुर पालन गर्दै आएको पाईन्छ । जुन १० प्रतिशत भन्दा बढी स्थानीय र केही मात्र वर्ण शंकर तथा उन्नत नश्लहरू छन् । विशेषत जाँड, रक्सी बनाउने, खाने वा विक्री गर्ने ठाउँहरूमा वंगुर पालन बढी लोकप्रिय भएको देखिन्छ । वंगुरले होटलको जुठोपुरो, घरको भान्साबाट निस्केको चौलानी, साग सब्जीका बोक्राहरू तथा फालिने जुठोहरू वंगुरको आहाराको रूपमा प्रयोग हुन्छ । यसले खाएको खाद्य पदार्थहरूलाई पचाई छिटै मासुमा परिणत गर्दछ । वंगुर मासुको लागि मात्र नभै केही समुदायहरूको धार्मिक र सामाजिक रिती रिवाजलाई पनि कायम राख्न पाल्ने गरेको पाईन्छ । यसर्थ वंगुर छिटो वयस्क भै प्रजनन योग्य हुने र विदेशबाट ल्याईएका उन्नत जातका वंगुरहरूको उत्पादन हेर्दा अन्य न्यवसाय भन्दा बढी फाइदा हुने देखिएकोले कृषकहरू वंगुर पालन तर्फबढी आकर्षित भएका छन् । राम्रो हेरचाह, समयमा दानापानी र रोगहरूको नियन्त्रण गरि वंगुर पालेमा हेम्पसायर को भालेलाई स्थानीय माउ वंगुरमा प्रजनन गराई स्थानीय वंगुर भन्दा वर्णशंकर (हेम्पसायर x स्थानीय) वंगुरलाई मासुको लागि १ वर्षको उमेरमा करिब डेढ गुणा (८५ के.जी. सम्म) जिवित तौल बनाउन सकिने प्रविधिको विकास गरिएको छ ।

प्रविधिको उद्देश्य

१. छिटो आमदानी लिन सकिने
२. थोरै लगानी भए पुग्ने
३. सानो ठाउँलाई पनि उपयोग गर्न सकिने
४. खेर जाने आहाराको सदुपयोग

अनुसन्धान सन्चालन तरिका

क्षेत्रीय कृषि अनुसन्धान केन्द्र, तरहराबाट हेम्पसायर जातको ४ गोटा भाले (दुई महिना उमेर) को छनौट गरियो । छनौट गरिएका भालेहरू केन्द्रको बाह्य अनुसन्धान स्थल बनिगामा, मोरङमा २ गोटा भाले र बाह्य अनुसन्धान स्थल, धनगढी, सिरहामा २ गोटा भाले दिई परिक्षण शुरू गरियो । उक्त परिक्षण कृषकहरूले पालिरहेका स्थानीय वंगुर र स्थानीय तरिकाकै आहारा तथा न्यवस्थापनमा सन्चालन गरियो । परिक्षणमा दिइएको भाले वंगुर र स्थानीय वंगुरहरूलाई समय समयमा आवश्यक भ्याक्सीनेसन, ट्रेन्चिङ तथा अन्य स्वास्थ्यको रेखदेख केन्द्रबाट नै गरिएको थियो । भालेको उमेर पुगेपछि कृषकहरूले पालेका स्थानीय वंगुरमा ३ वर्षसम्म प्राकृतिक प्रजनन (Natural mating) गराईयो । जसबाट उत्पादन भएका २०० वर्णशंकर पाठापाठीहरू छनौट गरी अभिलेख राखी तुलनात्मक अध्ययन गरिएको थियो ।

नतिजा

स्थानीय माउमा हेम्पसायर भाले बाट प्रजनन गराई जन्मेका वर्णशंकर (५०:५० प्रतिशत) वंगुरको तुलनात्मक अध्ययन गर्दा स्थानीय जातबाट जन्मेका पाठापाठी जन्मदाको प्रति गोटा तौल १४० ग्राम थियो भने वर्णशंकर (हेम्पसायर x स्थानीय) पाठापाठीको जन्मदाको तौल १ के.जी. थियो । स्थानीय जातको माउले प्रति बेतमा ६-७ गोटामात्र पाठापाठी जन्माएको थियो भने वर्णशंकर माउबाट ८-९ गोटा सम्म पाठापाठी जन्माएको पाइयो । माउबाट पाठापाठी छुट्याउँदा स्थानीयमा ५-६ गोटा पाईयो भने वर्णशंकरको ७-८ गोटा सम्म पाईयो । माउबाट ४५ दिनमा पाठापाठी छुट्याउँदा स्थानीय जातको ५-६ गोटा सम्म मात्र हुर्काएको र तौल प्रति गोटा ७ के.जी. थियो भने वर्णशंकरले ७-८ गोटा सम्म राम्ररी हुर्काएको र प्रति गोटा तौल ८ के.जी. सम्मको पाईयो । यस्तै १ वर्ष उमेर सम्मको वंगुरको मासु उत्पादनलाई अध्ययन गर्दा स्थानीय जातको ५८ के.जी. सम्म र वर्णशंकरको ८५ के.जी. सम्म जिवित तौल भएको पाईयो ।



जन्मे देखि ४५ दिन सम्मको पाठापाठीको मृत्यु दर स्थानीय जातमा १९ प्रतिशत थियो भने वर्ण शंकरमा १५ प्रतिशत मात्र रहेको पाईयो । स्थानीय वंगुरमा पहिलो पटक बाली गएको उमेर र ब्याउने समय क्रमशः ३१४ दिन र ४२९ दिन रहेको पाईयो । त्यस्तै वर्णशंकरमा ३१० र ४२५ दिन रहेको पाईयो र एक बेत देखि अर्को बेतको अन्तराल स्थानीयमा २०४ दिन र वर्णशंकरमा १९८ दिन रहेको पाईयो ।

निष्कर्ष

यसरी स्थानीय र वर्णशंकर वंगुरको तुलनात्मक अध्ययनबाट वर्णशंकर वंगुर पालन गर्दा बढि फाईदा हुने देखिन्छ ।



थप जानकारीको लागि
क्षेत्रीय कृषि अनुसन्धान केन्द्र
वंगुर अनुसन्धान ईकाइ
तरहरा, सुनसरी

फोन : ०२५-४७६०१०, ईमेल: rarst.narc@gmail.com